

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักโอวาทปาติโมกข์ :
หลักการ อุดมการณ์และวิธีการ
Propagation of The Buddhism Ovādapātimokkha:
Principle, Ideology and Method

Received: February 27, 2020

Revised: March 27, 2020

Accepted: March 27, 2020

พระมหาสุริยา อภิวตฺตโน (มะสันเทียะ)¹

Phramahasuriya Aphiwatthano (Masunthia)

(masunthiasuriya@gmail.com)

บทคัดย่อ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการน้อมนำหลักพระพุทธพจน์ที่พระพุทธองค์ตรัสหลักการไว้เป็นเบื้องต้น หรือกำหนดเป็นนโยบายหลักในการทำงาน จากนั้น จึงนำไปสู่การกำหนดวัตถุประสงค์ของการเผยแผ่ให้สอดคล้องกับนโยบาย หลักการดำเนินการอยู่ในแนวทางแห่งความพ้นทุกข์ ทั้งนี้ โดยมีพระพุทธพจน์เป็นหลักการใหญ่ ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ หลังจากที่ทรงตรัสรู้ได้ 9 เดือน ในวันเพ็ญเดือนมาฆะ ณ เมือง ราชคฤห์ แคว้นมคธ ประกอบด้วยองค์ 4 ประการ เรียกว่า จาตุรงคสันนิบาต กล่าว คือ 1. วันนั้นเป็นวันเพ็ญมาฆปุรณมี 2. พระภิกษุ 1,250 องค์ มาประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย 3. พระภิกษุเหล่านั้นเป็นพระอรหันต์ และ 4. พระภิกษุเหล่านั้นเป็นเอหิภิกขุ คือ พระพุทธเจ้าทรงกล่าวโอวาทโดยพระองค์เอง

ความสำคัญของโอวาทปาฏิโมกข์ มี 13 ประการ คือ หลักการ 3 หมายถึง สาระสำคัญที่ควรยึดถือเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ได้แก่ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม และการทำจิตให้ผ่องใส อุดมการณ์ 4 หมายถึง การบรรลุเป้าหมาย ได้แก่ ความอดทน ความไม่เบียดเบียน ความสงบ และนิพพาน วิธีการ 6 หมายถึง แนวทางในการปฏิบัติสำหรับนักบวช ได้แก่ การไม่วาราย การไม่ทำร้าย การสำรวมในปาฏิโมกข์ การรู้จักประมาณ การอยู่ในสถานที่ที่สงบและการฝึกหัดจิตใจให้สงบละเอียด

คำสำคัญ: โอวาทปาติโมกข์, หลักการ, อุดมการณ์, วิธีการ

¹ สำนักเรียนพระปริยัติธรรมพรหมรังสี วัดระฆังโฆสิตาราม วรวิหาร กรุงเทพมหานคร

Abstract

The Buddhism propagation is to bring the Great Buddha's teaching that had been given to be the preliminary principle or major policy, and thus led to the defining of propagation purpose in accordance with the core policy. The operations were systematic and in a way of dismissed suffering by the guidance of The Great Buddha's teaching. Buddha Taught to Ovādapātimokkha Spoke, 9 months On the full moon of the month At city Rajagaha Region Bihar Consists of 4 bodies That is called Haturangasannibat That is to say 1. That day On the full moon day2. 1,250 monks meeting By not appointment 3. Those monks Is a saint 4. Buddha ordained by Hims to own.

The content of his teaching was composed of 13 aspects, which were 3 Buddhism Principles mean the essence to be considered as a guideline to practice, Ideology 4 mean the principles that have been laid as a guideline to achieve the goal and Method 6 mean the practical discipline for the monks which was the ultimate goal and declaration of the Buddhism's position to the world

Keywords: Ovādapātimokkha, Principle, Ideology, Method

บทนำ

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารเป็นทั้งศาสตร์ และศิลป์ ซึ่งการบริหารงานเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งต่อการดำเนินงานของทุก ๆ องค์กรทั้งนี้เพราะการบริหารงานสามารถบ่งชี้ให้เห็นความเจริญมากน้อยเพียงใด การบริหารงานที่ดีนั้น ผู้บริหารองค์กรต้องมีความสามารถในการวางแผนให้บุคลากรสามารถอยู่และร่วมทำงานด้วยกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พระสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นบริบทหนึ่งที่มีความสำคัญของสังคม การบริหารกิจการคณะสงฆ์และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมไทย จำต้องมีรูปแบบศาสนโยบายด้านการบริหารเป็นกระบวนการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวพันกันอย่างมีระบบโดยการใช้จ่ายหรือทรัพยากรต่าง ๆ ในการบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การบริหารจัดการวัดหรือองค์กร

คณะสงฆ์ก็ต้องมีกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เปรียบเสมือนตัวชี้วัดทางการบริหารหรือการปกครอง คำถามจึงมีอยู่ว่าจะมีการเสริมสร้างการบริหารจัดการวัดหรือองค์กรคณะสงฆ์อย่างไร จึงจะมีส่วนเสริมสร้างศักยภาพการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness) ที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน และหากจะมีการนำหลักธรรมตามแนวพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้หรือบูรณาการร่วมกับศาสตร์ทางการบริหารจัดการสมัยใหม่จะมีรูปแบบและกระบวนการอย่างไร จึงจะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ใน การบริหารจัดการองค์กรคณะสงฆ์ให้เกิดความเป็นปึกแผ่น มั่นคง และยั่งยืนตลอดไป

งานวิจัยของ พระมหาสมชาย กลิ่นจันทร์ ศีกษาวิจัยเรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนา : การพัฒนารูปแบบและวิธีการเชิงรุกของคณะสงฆ์ไทยจังหวัดเชียงใหม่พบว่าปัญหาของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วยปัญหาการใช้รูปแบบเผยแผ่ธรรมะในปัจจุบันไม่มีมาตรฐานและไม่มีเอกภาพ ปัญหาการขาดบุคลากรทั้งที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาสที่ทำงานอย่างทุ่มเทและเสียสละในการทำงานเผยแผ่อย่างจริงจังหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเจริญและความเสื่อมของพระพุทธศาสนา

ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงเปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์ และจุดมุ่งหมายของมนุษย์จากแนวเดิมซึ่งเป็นความคิดตามหลักศาสนาพราหมณ์ และลัทธิอื่น ๆ พระพุทธองค์ทรงสอนว่าการยึดมั่นในตัวตน (อัตตา) ทำให้เกิดความทุกข์ขึ้นในสังคัม ทำให้คนเราคิดถึงตัวเองมากกว่าสังคัม ส่วนการละตัวตน จะทำให้คนเรามีความสำนึกต่อสังคัมได้มากขึ้น การละตัวตนจะต้องอาศัยการจัดระบบสังคัมเสียใหม่ พระพุทธองค์ทรงใช้วิธีการมอบหมายให้สาวกเป็นผู้เผยแผ่ เนื่องจากได้ทรงเห็นว่าการสร้างระบบสังคัมให้มีการดูแลปกครองกัน เป็นสิ่งที่สำคัญในภายภาคหน้า ด้วยวิสัยทัศน์ที่มีพระเนตรยาวไกล การจะทำให้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาขยายออกไป ทำให้แพร่หลายเป็นที่ยอมรับต่อสาธารณชน โดยนำเอาหลักธรรมคำสอนอันประเสริฐ อันเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์ที่เกิดจากพระปัญญาตรัสรู้ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

การดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงเป็นการน้อมนำพระพุทธพจน์ที่ตรัสประทานไว้มาเป็นหลักการเบื้องต้น หรือกำหนดเป็นนโยบายหลักในการทำงาน จากนั้นจึงนำไปสู่การกำหนดวัตถุประสงค์ของการเผยแผ่ให้สอดคล้องกับนโยบายหลัก การดำเนินงานต่าง ๆ ก็จะไปอย่างเป็นระบบและอยู่ในแนวทางแห่งความพ้นทุกข์ ทั้งนี้โดยมีพระพุทธพจน์เป็นเครื่องนำทาง

โดยงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในช่วงแรกนั้น เหล่าพระสาวกต้องอาศัยความเพียรเป็นอย่างมากเพื่อจะให้มหาชนทั้งหลายได้มีความเข้าใจและเข้าถึงคำสอนในพระพุทธศาสนา หลังจากที่มีการตรัสรู้ 9 เดือนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงหลักอันเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนาแก่เหล่าพระสาวกในวันเพ็ญเดือนมาฆะ (เดือน 3) พระโอวาทสำคัญที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในวันนั้น เรียกว่า โอวาทปาติโมกข์ คือ ประมวลคำสอนหลักที่แสดงถึงหลักการอุดมการณ์ และวิธีการในการเผยแผ่ศาสนธรรมของพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงแสดงเป็นพระคาถา (คือคำร้อยกรองในภาษามคธหรือภาษาบาลี) จำนวน 3 พระคาถาครึ่ง ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักแนวทางสำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตให้ขาวรอบ ซึ่งเป็นโอวาทที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีต ได้ใช้เป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเมื่อทรงพิจารณากระบวนการวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแล้ว ด้วยพระปรีชาอันยอดเยี่ยมในการอบรมสั่งสอนได้ ทำให้ประสบ ความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี พระพุทธองค์ทรงใช้วิธีการเผยแผ่แบบประยุกต์เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ทางสังคม จารีต ประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันมากมาย ไม่ว่าจะทรงใช้วิธีไหน ก็มักจะประสบผลสำเร็จเสมอ นั้นเพราะความสำเร็จเช่นว่านี้ ไม่ใช่เป็นเหตุผลเฉพาะยุคสมัยเท่านั้น แต่ยังอาศัยบารมีธรรมที่ทรงสร้างมาเพื่อทำหน้าที่ของพระศาสดา

รูปแบบเผยแผ่พุทธศาสนาที่มีมาช้านานจำต้องได้รับการปรับปรุงให้สมบูรณ์เหมาะสมกับสภาพการณ์หรือบริบทในสังคม ต้องคำนึงถึงหลักการหรือจุดมุ่งหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการรักษาไว้ซึ่งอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนาซึ่งยึดถือเป้าหมายอันดีงามสูงสุดของชาวพุทธและยังให้เกิดเป้าหมายสูงสุดนการดำรงไว้ซึ่งพระศาสนา

หลักการ อุดมการณ์และวิธีการในคัมภีร์

ในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงแสดง "โอวาทปาติโมกข์" นี้ ด้วยพระองค์เองท่ามกลางที่ประชุมสงฆ์ตลอด 20 พรรษาแรก การแสดงปาติโมกข์ที่ประกอบด้วยองค์ 4 เรียกว่า จาตุรงคสันนิบาต พระโอวาทสำคัญที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในวันนั้น เรียกว่า โอวาทปาติโมกข์ ใจความพระโอวาทปาฏิโมกข์นั้น มี 13 ประการ คือ หลักการ 3 หมายถึง สาระสำคัญที่ควร

ยึดถือเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้แก่ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม และการทำจิตให้ผ่องใส อุดมการณ์ 4 หมายถึง หลักการที่ทรงวางไว้ เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ได้แก่ ความอดทน ความไม่เบียดเบียน ความสงบและนิพพาน วิธีการ 6 หมายถึง แนวทางในการปฏิบัติสำหรับนักบวช ได้แก่ การไม่ว่าร้าย การไม่ทำร้าย การสำรวมในปาฏิโมกข์ การรู้จักประมาณ การอยู่ในสถานที่ที่สงัดและการฝึกหัดจิตใจให้สงบ สรุปได้แก่ สอนให้ละความชั่ว ทำความดี ทำจิตใจให้บริสุทธิ์พระนิพพาน คือ การดับกิเลสพ้นทุกข์ เป็นเป้าหมายสูงสุด เป็นการประกาศจุดยืนของพระพุทธศาสนาแก่ชาวโลก

พระพุทธองค์ทรงแสดงเป็นพระคาถา (คือคำร้อยกรองในภาษามคธหรือภาษาบาลี) จำนวน 3 พระคาถาครึ่ง ดังนี้

พระคาถาที่ 1 : หลักการของพระพุทธศาสนา

สพฺพปาปสฺส อกรรมํ กุสลสฺสุปสมฺปทา

สจิตฺตปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธาน สาสนํ.

การไม่ทำความชั่ว การทำความดีให้ถึงพร้อม การชำระจิตของตนให้ผ่องแผ้ว (หลักการทั้งสาม) นี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

หลักการทั้ง 3 นี้ ถือว่าเป็นงานที่สำคัญของมนุษย์ เราจะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนา สอนเน้นหนักในเรื่องความประพฤติปฏิบัติ แม้แต่พระพุทธองค์ก็ทรงสรรเสริญการปฏิบัติบูชา งานอันดับแรกของพุทธศาสนิกชน คือ งานละชั่ว ถือว่าเป็นบันไดขั้นแรก ไม่มีงานใดที่ง่ายกว่างานละชั่ว เพราะว่าเพียงแค่อยู้อยู่เฉยๆ ไม่แสดงพฤติกรรมทางกาย วาจา แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนามีอุดมการณ์ไม่ประสงค์ให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนชั่ว ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใด เพราะการทำชั่วเป็นความผิดต่อหลักการศาสนา งานอันดับที่สอง คือ งานทำดี เป็นการแสดงออกให้เห็นอุดมการณ์ของ พระพุทธศาสนาว่า เมื่อไม่ทำชั่วแล้วอย่าหยุดอยู่เพียงแค่นั้น แต่ยังสอนให้มุ่งทำความดีต่อไป สังเกตได้ว่าตั้งแต่พระคาถาแรกสอนให้ไม่เบียดเบียนกันในมวลมนุษย์เท่านั้นยังสอนให้พยายามเอื้อเพื่อแผ้วทำความดีต่อกันอีกมุ่งให้มันพัฒนาปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งขึ้น อย่าหยุดแค่นี้ทำชั่ว จักต้องมีความก้าวหน้า ด้วยการทำความดีที่เป็นประโยชน์ต่อคนอื่นหรือส่วนรวมด้วย งานอันดับที่สาม คือ งานชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ เป็นการแสดงให้เห็นอุดมการณ์สูงสุดของพระพุทธศาสนาว่า ความบริสุทธิ์นั้นไม่เพียงแค่แสดงกิริยาวาจาอ่อนโยนต่อบุคคลอื่นที่เป็นรูปลักษณะภายนอกแค่นั้น ยังไม่เพียงพอ เพราะความชั่วร้ายอาจแอบแฝงอยู่ในภายในได้แม้ว่าวันชั่วแล้วทำความดีแล้วก็ตาม

แต่ถ้าใจยังไม่สะอาด ไม่ผ่องใส งานละเอียด ทำความดี ย่อมเป็นไปไม่ได้ไม่ตลอด เพราะว่าจิตใจยังมิได้
ขัดเกลา ผู้ที่จักเว้นชั่วและทำดีได้อย่างแท้จริง จิตใจจัก ต้องสะอาดด้วย ฉะนั้น จิตใจเป็นเรื่อง
สำคัญในทัศนะคติทางพระพุทธศาสนา

พระคาถาที่ 2 : อุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา

ขุนตี ปรมฺ ติโป ตีติกขา

นิพพานํ ปรมํ วทนติ พุทธา

น หิ ปพพชิตฺ ปรูปฆาตี

สมโณ โหติ ปรี วิเทธฺยโนโต.

ความอดทนคือความอดกลั้นเป็นธรรมสำหรับเผาบาป (ตบะ) ที่ยอดเยี่ยม ท่านผู้รู้ทั้งหลาย
กล่าวสรรเสริญพระนิพพานว่าเป็นธรรมอันยอดเยี่ยม ผู้ที่ยังฆ่าผู้อื่น ไม่เชื่อว่าเป็นบรรพชิต ผู้ที่ยัง
เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เชื่อว่าเป็นสมณะเลย

อธิบายในบาทพระคาถานี้ มุ่งเรื่องศีลเป็นสำคัญสำหรับผู้เป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา
พุทธ ศีลเป็นเบื้องต้นแห่งคุณธรรมทั้งหลาย การไปเผยแผ่ธรรมแล้วผู้เผยแผ่จักต้องตั้งมั่น หรือ
ดำรงมั่น อยู่ในศีล ศีล คือ เจตนาที่จะงดเว้นจากความชั่วทางกาย ทางวาจา และทางใจด้วย เจตนา
งดเว้น ทุจริตทางกาย ทางวาจา ท่านเรียกว่า เจตนาศีล การงดเว้นทางมโนทุจริต ความชั่วทางใจ 3
อย่าง คือ (1) อภิขมา ความโลภอยากได้ของคนอื่นในทางทุจริต ไม่ชอบธรรม (2) พยาบาทคิด ปอง
ร้ายผู้อื่น (3) มิจฉาทิฎฐิ เห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เช่น ทำดี ไม่ได้ดี ทำชั่ว ไม่ได้ชั่ว เป็นต้น
ความปกติทางกาย วาจา ซึ่งแน่นอนว่า ถ้าใจไม่ประกอบด้วยชั้นดีธรรมประเภทศีลสิกขา ชั้นดีหรือ
อริวาสันขันธ์แล้วย่อมจักทำผิดศีล ซึ่งเป็นเครื่องหมายแห่งความปกติทางกาย วาจาได้ ถ้านักบวช
หรือนักประกาศศาสนาของพระพุทธองค์ ไปทำร้ายหรือเบียดเบียนผู้อื่นแล้วย่อมไม่ชื่อ ว่าบรรพชิต
และสมณะ เพราะได้ประพฤติกายกรรม วจีกรรมอันเป็นโทษเสียแล้ว

พระคาถาที่ 3 : วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

อนุปวาโท อนุปฆาโต ปาติโมกฺเข จ สํวโร

มตฺตถญฺจดา จ ภาตฺตสฺมี ปนตถจ สยนาสนํ

อริจิตฺเต จ อาโยโค เอตํ พุทฺธาน สาสนํ.

การไม่ว่าร้ายใคร การไม่ทำร้ายใคร การสำรวมในพระปาติโมกข์ การรู้จักประมาณใน
อาหาร การนอนการนั่งในที่สงัด การประกอบความเพียรในอริจิต (สมาธิขั้นสูง) (วิธีการทั้งหมด) นี้
เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

โอวาทปาฏิโมกข์ทั้งสามส่วนนี้ คือ หลักการ 3 อุดมการณ์ 4 และวิธีการ 6

ส่วนที่ 1 หลักการ 3 อันเป็นหัวใจสำคัญเพื่อเข้าถึงจุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนาโดยย่อ ได้แก่ 1) การไม่ทำบาปทั้งปวง 2) การทำกุศลให้ถึงพร้อม 3) การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ทั้งสามข้อนี้อาจอนุมานเข้ากับ ศีล สมาธิ และปัญญา

ส่วนที่ 2 อุดมการณ์ 4 ของพระพุทธศาสนา อันมีลักษณะที่แตกต่างจากศาสนาอื่น ได้แก่ 1) ความอดทนอดกลั้น เมื่อประสบกับสิ่งที่ไม่ชอบใจ 2) การมุ่งให้ถึงพระนิพพานเป็นเป้าหมายหลักของผู้ออกบวช มิใช่สิ่งอื่นนอกจากพระนิพพาน 3) พระภิกษุและบรรพชิตไม่เพียงทำผู้อื่นให้ลำบากด้วยการทำความทุกข์กายหรือทุกข์ทางใจไม่ว่าจะในกรณีใด ๆ 4) พระภิกษุตลอดจนบรรพชิตต้องขอแก้หายกด้วยอาการที่ไม่เบียดเบียน (คือการไม่เอ่ยปากเข้าชี้ข้อ และไม่ใช้ปัจจัยสี่อย่างฟุ่มเฟือย)

ส่วนที่ 3 วิธีการ 6 ที่ผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาถือเป็นกลยุทธ์ เพื่อเป็นไปในแนวทางเดียวกันและถูกต้องเป็นธรรม ได้แก่ 1) การไม่กล่าวร้าย 2) การไม่ทำร้าย 3) ความสำรวมในปาฏิโมกข์ (รักษาความประพฤติให้ไม่เลื่อมใส) 4) ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร (เสพปัจจัยสี่อย่างรู้ประมาณพอเพียง) 5) ที่นั่งนอนอันสงัด (สันโดษไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ) 6) ความเพียรในอธิจิต (พัฒนาจิตใจเสมอมิใช่ว่าเอาแต่สอน แต่ตนเองไม่กระทำตามที่สอน)

หลักการที่ปรากฏในคาถา 3 กับกึ่งพระคาถานี้ ถือได้ว่าเป็นจุดยืนอันเป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ได้ทรงประกาศก่อนการที่จะยังความมั่นคงของพระศาสนาให้เกิดขึ้น แสดงให้เห็นคุณค่าโอวาทปาฏิโมกข์ในภาพลักษณ์ของหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา, ลักษณะของพุทธศาสนิกชน, แนวทางปฏิบัติด้วยการสร้างความดีซึ่งมีอยู่ 3 ประการ, และวิธีการของนักเผยแผ่หรือสืบทอดพระพุทธศาสนา หมายถึง ภิกษุในพระพุทธศาสนาจึงปฏิบัติหน้าที่ด้วยการอาศัยพระวินัย พัฒนาตนเองไปตามลำดับแห่งธรรม ไม่เป็นข้าศึกต่อผู้อื่น พยายามขัดเกลาจิตใจ ละพฤติกรรมไม่เหมาะสมของตนตามลำดับ ความสามารถของตน แนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ที่ทำหน้าที่ในการเป็นนักเผยแผ่และพุทธศาสนิกชน

“ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทเวตาและมนุษย์ทั้งหลาย พวกเธออย่าได้ไปทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์อันบริสุทธิ์

พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายพวกที่มีกิเลสธุลีในจักขุน้อยก็มีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรม สัตว์เหล่านั้นย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรมได้จักมีอยู่”

จากพระพุทธรูปนี้เป็นเครื่องชี้ชัดถึง อุตมคติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อันเป็นบทบาทสำคัญของการทำหน้าที่ประกาศศาสนธรรม ส่งเสริมสัมมาปฏิบัติของพระภิกษุพุทธสาวกทั้งหมดนับจากอดีตสู่ปัจจุบัน ซึ่งมุ่งให้เกิดประโยชน์เกื้อกูล และประโยชน์สุขแก่ประชาชนชาวโลกอย่างแท้จริง หาได้มุ่งเพื่อประโยชน์ให้คนมานับถือพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก

บทสรุป

พระภิกษุเป็นผู้สืบทอดเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเผยแผ่และการพัฒนาของพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด รูปแบบเผยแผ่พุทธศาสนาที่มีมาช้านานจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นเป็นการสร้างกุศลเป็นการปฏิบัติตามคำสอนในพระพุทธศาสนา และต้องคำนึงถึงหลักการหรือจุดมุ่งหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ งดเว้นจากการทำบาปทางกาย วาจาและใจ ทำกุศลให้ถึงพร้อมสมมาเสมอและมีจิตใจให้ผ่องใส

การรักษาไว้ซึ่งอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนาซึ่งยึดถือเป้าหมายอันดีงามสูงสุดของชาวพุทธและยังให้เกิดเป้าหมายสูงสุดของชีวิต พร้อมทั้งนำหลักคำสอนมาเผยแผ่แก่ประชาชน ให้มีคุณธรรม มีความประพฤติที่ดีงาม ซึ่งพระสงฆ์ต้องมีความเข้าใจเกี่ยวข้องกับประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชุมชน พระสงฆ์ต้องอาศัยความอดทนและเข้มแข็งทั้งกายและใจ อดกลั้นต่ออำนาจฝ่ายต่ำรู้จักระงับ ชั่งใจกิเลสของตน มีศรัทธายอมรับและสามารถนำไปใช้เป็นหลักในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ตลอดจนการสงเคราะห์ให้ชุมชน ประชาชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับพระครูปลัดสัมพิพัฒนธรรมจารย์ (นิรันดร์ ศิริรัตน์) และนิศากร บุญอาจ ได้กล่าวว่าการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของกระบวนการเรียนการสอนวิปัสสนา ได้แก่ พระวิปัสสนาจารย์ต้องมีต้องมีความสมบูรณ์ พร้อมทั้งความรู้ ทั้งหลักการ ขั้นตอนและ วิธีการปฏิบัติ สามารถสั่งสอนแนะนำมีทักษะ ในการรับรู้ ถ่ายทอด สื่อภาษา เรื่องยากให้ง่าย มีความประพฤติดี ปรับปรุงตนเองให้เป็น แบบอย่างที่ดี และเป็นกัลยาณมิตร บรรณาณัติ มีเมตตาในผู้ปฏิบัติธรรมทุกคน

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา งานเผยแผ่พุทธธรรม เป็นหัวใจหลักที่ทำให้พระพุทธศาสนารุ่งเรือง พระสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นบริบทหนึ่งของสังคม มีบทบาทสำคัญต่อพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ต้องเพิ่มความใส่ใจในการแสวงหาความรู้ เพื่อการรู้เท่าทันความเป็นไป

ของโลก ความรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) เพื่อให้การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเป็นไปได้อย่าง สะดวกและเป็นที่ยอมรับของประชาชน การนำธรรมะไปสู่ ประชาชนที่เป็นพุทธบริษัท เพื่อให้เขา เหล่านั้น ปฏิบัติเป็นสัมมาปฏิบัติอันก่อให้เกิดความสงบสุข แก่ตนเองและแก่สังคมโดยทั่วไป การ เผยแผ่ให้ได้ผลและตรงกับความต้องการของชุมชนจะต้องเผยแพร่ให้เข้ากับบริบทของชุมชนและ ความต้องการของประชาชน สังคมสมัยปัจจุบันเป็นสังคมยุคใหม่ด้วยความเจริญทางเทคโนโลยี การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเป็นไปได้อย่าง สะดวกและเป็นที่ยอมรับของประชาชน

รายการอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. *อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. (2532 – 2534). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพุทธวรญาณ กิตติ บัวอ่อน ป.ธ.8. (2548). *ธรรมญาณนิพนธ์ : 100 ปีพระพุทธวรญาณ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาสมชาย กลิ่นจันทร์. (2559). การเผยแพร่พระพุทธศาสนา : การพัฒนารูปแบบและวิธีการ เจริญรุ่งเรืองของคณะสงฆ์ไทยจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 12(3) กันยายน-ธันวาคม.
- พระครูปลัดสัมพิพัฒน์ธรรมาจารย์ (นิรันดร์ ศิริรัตน์) และนิศากร บุญอาจ. (2561). รูปแบบ สมรรถนะพระวิปัสสนาจารย์แนวพุทธจิตวิทยา, *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 14(3) กันยายน-ธันวาคม.
- วีระ อापันสุข. (2516). *พุทธธรรมกับการบริหารบุคคล* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : เอรวิณการพิมพ์.
- เดือน คำดี. (2541). *ศาสนศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.